VẪN CÒN ĐÓ ĐÔI MẮT TINH ANH

Vo Thi Nguyen

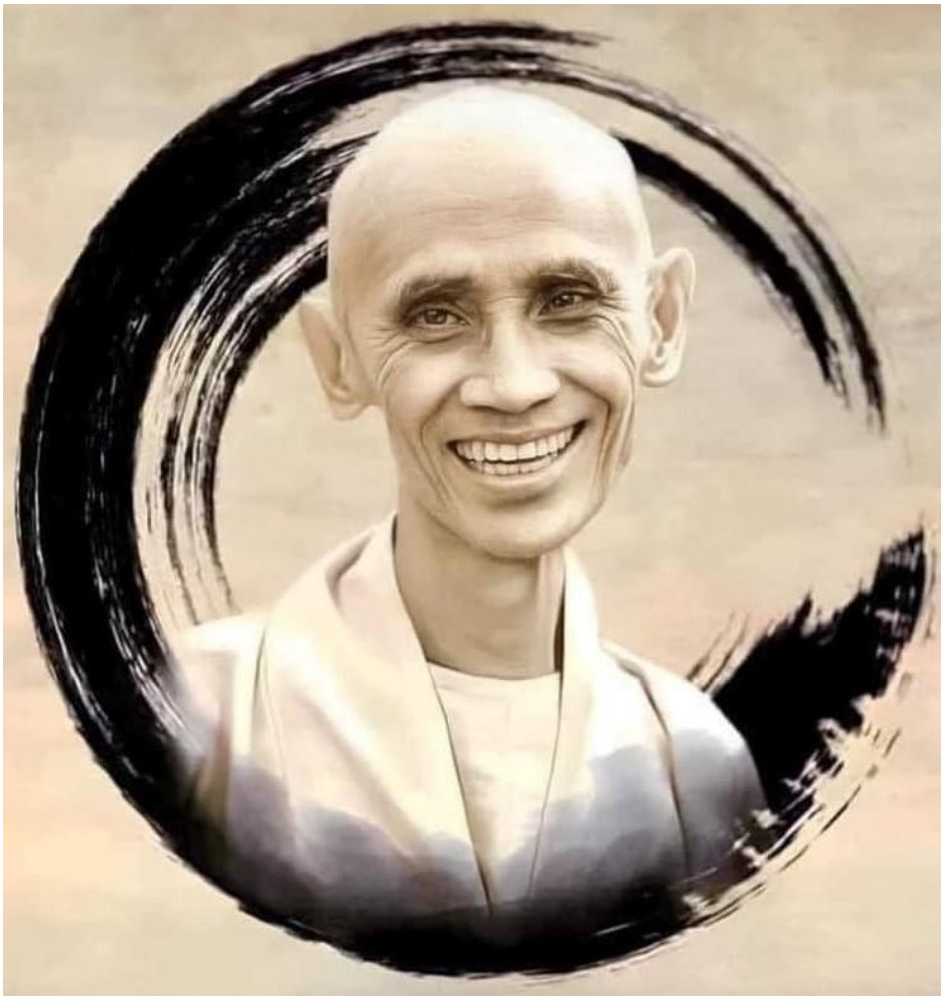

Bạn hiền thương!
Bạn và tôi, hai ta đã xao xuyến khi nghe tin Thầy Tuệ Sỹ đã ra đi! Tuy hiểu rõ Thầy đâu thể ở lại với chúng ta mãi mãi, nhưng chúng ta đã bồi hồi, tiếc thương vì không phải Phật giáo Việt Nam chỉ mất đi một đại thụ, một học giả uyên bác về Phật Pháp Nguyên Thủy và Đại Thừa, mà vì chúng ta cũng mất đi một vị Thầy khả kính, rất tinh thông triết học Tây phương, văn chương, âm nhạc và thi ca.
Hai ta cùng đọc "Di chúc tang lễ" của chính tay Thầy viết. Bạn với tâm hồn đa cảm đã chú ý đến 2 câu đối:
"Hư không hữu tận
Ngã nguyện vô cùng"

Và bạn hỏi tôi nghĩ sao về câu đối ấy, tôi hiểu nó như thế nào?
Bạn ơi! Mình không rõ hai câu thơ đó chỉ là câu đối, hay được trích từ trong bài thơ nào đó của Thầy đã từng sáng tác. Nếu từ trong bài thơ, mình cần biết trọn bài thì mới có thể bắt được "nẻo ý" của tác giả.
Thôi bây giờ mình cứ thử trả lời bạn, cho mình bắt đầu bằng câu thứ hai trước nhé!
"Ngã nguyện vô cùng" tương đối dễ hiểu. Nguyện tức là ước nguyện, chí nguyện, thường muốn nói chí nguyện độ đời, độ chúng sanh của Thầy … thì không bao giờ kết thúc (vô cùng).
Các vị cao tăng, bồ tát, họ cũng phải chịu quy luật của thiên nhiên là "Thành, Trụ, Hoại, Diệt". Tuy xả bỏ xác thân, nhưng họ luôn nguyện ước được trở về lại cõi ta bà để tiếp tục chí nguyện họ đã một lần theo đuổi.
Thế còn câu thứ nhất nên hiểu ra sao? Thú thực là giảng từng chữ thì được, nhưng mình cũng chưa hiểu hết nghĩa lắm, vì khó nhất là chữ "hư không".
"Hư" giống như trong "hư danh, vô thực" / "hư cấu", … có nghĩa là "không có thật".
Còn "không" là gì? Chả lẽ như là "không gian"? Nhưng thường thì chữ KHÔNG trong nhà Phật được hiểu theo nghĩa khác, rất quan trọng! Ý nói tất cả các pháp đều rỗng (E: emty/ F: vide/ D: leer). Rỗng hay trống không cái gì? Mình phải nói cho rõ trống rỗng cái gì à nha! Vì một cái ly rỗng, không có nước, nhưng lại ĐẦY không khí!
KHÔNG đây là: vạn pháp trống rỗng, không có một khả năng tự nó một mình có mặt được, mà thuật ngữ Phật Học hay gọi là "không có tự tánh riêng biệt". Đơn giản nhất là thí dụ này: khi nhìn vào một bông hoa, ta thấy bông hoa được kết tạo bởi những-yếu-tố-không-phải-là-bông-hoa, như mặt trời, đất, nước, người trồng hoa, vân vân. Chỉ cần lấy đi một trong các yêu tố đó thôi thì sẽ không có bông hoa nữa. Đó là "Tánh Không" của vạn pháp. Ngoài ra, Tánh Không đó còn cắt nghĩa được 2 tính chất quan trọng của vạn pháp là "vô sanh, bất diệt" và "vô thủy, vô chung"!
Chưa tra tự điển Phật Học, mở tự điển Đào Duy Anh ra thì "hư không" được giải nghĩa là "trống không". À! Vậy ta không được chia chẻ 2 chữ ra như lúc đầu mình đã làm (sai)!
Trở lại câu đối thứ nhất ("Hư không hữu tận").
Cái "trống không" đó có ("hữu") kết thúc/chấm dứt ("tận"). Ủa? Sao kỳ vậy? Mới nói "Vạn pháp đều rỗng, đều trống không" và "vô thủy, vô chung" mà?? Sao lại chấm dứt được???
À, ngay cả cái sự "trống rỗng" cũng chịu luật "vô thường", nghĩa là không thể bất biến được, nên cũng có sự chấm dứt??? Bản thân của Thầy Tuệ Sỹ cũng là một sự "trống không" mà? Và cái "trống không" đó (Đất, Nước, Gió, Lửa tạo

nên hình hài Thầy) chấm dứt (Nôm na là chết đi) Nhưng chí nguyện của Thầy thì bất tận, “vô cùng”, không kết thúc.
Nếu đó là 2 câu thơ của Thầy Tuệ Sỹ thì Thầy cũng … can đảm thật, vì chí nguyện có lớn lao, cao cả cách mấy, người tu hành rất ngại chữ “ngã”; ít “dám” nhận cái gì đó thuộc về mình! Vì đâu có cái “ngã”, vì cái tôi (ngã) cũng chỉ là tập hợp của ngũ (5) Uẩn. Uẩn có thể hiểu là phạm trù; 5 Uẩn là Sắc (thân), (cảm) Thọ, (Tư) Tưởng, (Tâm) Hành, (Ý) Thức) , mà Uẩn nào cũng cùng chung định luật Vô Thường, nên sẽ có lúc tan rã. Cái sai hay khổ của chúng ta là có một nhận thức sai lầm (wrong perception) về cái tôi là một-thực-tại-riêng-biệt và nhiều thứ ta cho rằng thuộc-về-tôi (Ngã sở)
Ấy chết! Mình không muốn lan man và lạm bàn, khoe khoang kiến thức với bạn đâu. Hôm nay, mình có đọc kỹ lại di chúc của Thầy. Thầy dùng chữ “hư không” rất rõ ràng:
“Tro bụi nhục thân đem đi rải ra Thái Bình Dương, để được tan theo biển bốc thành mây trời, lang thang khắp cõi hư không”
Vậy chữ “cõi hư không” ở đây chắc có nghĩa là không gian, một cõi nào đó. Và cõi ấy có sự chấm dứt (Hư không hữu tận)
Bạn thấy đó, mình vẫn chưa thực sự hiểu trọn vẹn! Nhưng có hề gì? Ngay cả di ngôn cuối cùng của Thầy cũng để lại cho chúng ta biết bao cảm hứng, thúc đẩy ta suy tư, ngẫm nghĩ.
Nếu bạn thích, mời bạn cùng tham gia hành trình khám phá về những điều ấy!
ChùaLá, 26/11/2023, Nttk mời độc giả bốn phương cùng góp ý 🙏

Vo Thi Nguyen